

**INTERVENCIO ACTE PRESENTACIO LLIBRE
DE JOSEP MARIA VILAJOSANA RUBIO SOBRE
RAMON MARTI I D'EIXALÀ
(Cardona, 25 de març de 2011)**

1. Salutacions, felicitacions i agraïments. Introducció

Vull, en primer terme, agrair l'amable invitació de l'Il·lm. Sr. Josep Maria Sala i Esteban, Alcalde de la ducal vila de Cardona a participar en aquest acte així com totes les atencions de la Secretària, Dra. Maria Àngels Clotet i Miró. I junt a l'agraïment la felicitació a l'Alcalde per haver-lo impulsat i pel magnífic pròleg del llibre que avui es presenta. Felicitació també a l'autor del llibre, el professor i distingit cardoní, doctor Josep Ma. Vilajosana i Rubio per haver escrit, manllevant els diumenges a la família com diu a la dedicatòria, un llibre tan important. I expressar en darrer terme la meva satisfacció per compartir la presentació amb el bon amic i company en tantes activitats, el professor Dr. Tomàs de Montagut i Estragués.

Intervinc en aquest acte com a President de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya, una institució que té els seus precedents en el memorial que el dia 26 de març de 1776 (és a dir demà farà 235 anys) uns advocats barcelonins (Francesc Estalella, Miquel Solà, Vicenç Domènec i Joan Salvat) adreçaren al rei Carles III per tal que aprovés les Ordenances d'una denominada Acadèmia de Jurisprudència Teòrico-pàctica de Barcelona, fet que es produí el 22 gener 1777.

Aquesta Acadèmia instituïda formalment trenta anys abans del naixement de Ramon Martí d'Eixalà, tenia com a objectius o finalitats els següents: *"El instituto de la Academia es el facilitar a los individuos una instrucción general en todo lo necesario para entrar a la vasta intrincada carrera de la abogacía una noticia de los Tribunales que hai en esta provincia, de sus formalidades, de su estilo, de las leyes que en ellos rigen y de la jurisdicción propia de cada uno; resolver dudas legales, patrocinar causas, pronunciar sentencias, exponer las cuestiones más difíciles y más frecuentes, enterarse a propósito de las disposiciones particulares del cuerpo legislativo de Cathaluña, no por las subtilidades especulativas, sino consultando su verdadero espíritu a las luzes de la oráctica y de la observancia de los juzgados; finalmente imponerse en todo aquello en que trasladados al foro los académicos puedan desempeñar la instrucción y el talento que se requiere en los nobles profesores de la jurisprudencia".*

Les vicissituds per les quals passà Catalunya a finals del segle XVIII i especialment a inicis del XIX com a conseqüència de la guerra del francès (que afectà també l'entorn familiar de Martí d'Eixalà, com s'exposa al llibre) va fer que aquesta Acadèmia no reeixís. I no fou fins 1840, ja en la plenitud

de la vida de Martí (amb 32 anys) i amb la seva fonamental intervenció en la forma que més endavant detallaré, que es reconstituí l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Barcelona, a redós però independent del Col·legi de Advocats de la ciutat que és cap i casal de Catalunya. Aquesta darrera denominació la va utilitzar l'Acadèmia durant la Generalitat republicana i la readquirí el 25 d'abril de 1975 ja amb el meu vot positiu car havia estat elegit quinze dies abans (11 abril).

L'Acadèmia en tot cas s'ha sentit especialment vinculada a totes les comarques de Catalunya. L'any 1934 dins un Cicle de conferències organitzat a Barcelona per la nostra Acadèmia amb el títol genèric de *“Conferències sobre varietats comarcals del dret civil català”* Ramon Ma. Roca Sastre que va nàixer a Tàrrrega i que és sens dubte el jurista català més important del segle XX pronuncià una magnífica conferència sobre *“L'heretament fiduciari al Pallars Sobirà”*. I en ella digué: *“En alguns poblets del Pallars Sobirà el territori del qual abasta l'actual partit judicial de Sort i la part nord del de Tremp, és costum en la gran festa anyal que els xicots o bordegassos del poble, pel capvespre o bocafoscà, s'enfilin muntanya amunt, d'on davallen, qui pot més de pressa, carregats amb una branca o tronc d'arbre encés, fins a la plaça del Poble, on es reuneixen en una gran foguera. Jo també aquest vespre, comptant amb la vostra benevolença, davallaré de des del Pallars Sobirà, carregat amb el fust o rama encesa de l'heretament fiduciari, a aquesta plaça de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya, d'aquesta ciutat, cap i casal de la nostra terra, per tal d'atjar i remoure la gran foguera del patrimoni jurídic de Catalunya”*.

Per a mi també és un goig retre homenatge a un dels principals juristes catalans del segle XIX i fer-ho a la seva vila nadiua des de la que també ell baixà cap a Barcelona per aportar material i atjar i remoure la gran foguera del patrimoni jurídic de Catalunya.

L'any 1985 l'Acadèmia decidí donar a cadascuna de les medalles dels trenta sis membres de la Corporació el nom d'un jurista rellevant de la nostra història. Entre ells, com no podia ser d'altra manera, hi era Ramon Martí d'Eixalà. El primer que elegí i dugué la medalla fou l'il·lustre Catedràtic de Dret Mercantil i advocat mercantilista ja traspassat, Antonio Polo Díez i recentment ha estat cridat a portar-la l'Il·lm Sr. Eudald Vendrell i Ferrer, Vicedegà del Col·legi d'Advocats de Barcelona i que ha volgut acompanyar-nos en aquest acte. També per aquest motiu em resulta extraordinàriament agradable comprovar com es recorda la seva figura de la millor manera possible: amb un llibre excel·lent d'una persona que l'ha escrit amb el rigor científic que li és propi i amb el caliu afectuós del covilatà que vol trametre una visió integral de la persona bio-bibliografiada.

I ara em referiré amb la brevetat exigible i exigida a tres aspectes de la vida i obra de Martí d'Eixalà que fan referència respectivament a: a) La Universitat de Cervera; b) L'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació i el Col·legi d'Advocats de Barcelona i c) L'escola jurídica catalana. Els tres

aspectes estan indiscutiblement entrelligats. Cervera va contribuir al naixement a la vida de l'Acadèmia i d'alguna manera és precursora de l'escola jurídica catalana. L'Acadèmia rep el influx de Cervera i en el seu sí es desenvolupa l'escola. I l'escola jurídica catalana és tributària de la Universitat de Cervera i es configura al redós de l'Acadèmia.

2. Martí d'Eixalà i la Universitat de Cervera

Tots els autors que han estudiat la vida de Martí (Vilajosana, Valls Salada), assenyalen que Martí obtingué títol de batxiller en lleis (el 14 novembre 1827 amb 19 anys) a claustre ple (distinció excepcional a l'època: entre 1824 i 1827 només l'obtingué ell entre 207 estudiants) i el de llicenciat en lleis *nemine discrepante* (el 11 novembre 1830), ambdós a la Universitat de Cervera. El doctorat, com indica també algun autor dels que han tractat de la Universitat de Cervera (el meu company acadèmic Joan Egea) el rebé a Barcelona el 27 d'abril de 1837, després d'haver estat estudiada la seva sol·licitud per Vives i Cebrià i Roig i Rey (ambdós foren Presidents de l'Acadèmia). Vives fou l'encarregat de fer la dissertació com a padrí el dia que li fou conferit a Martí aquest grau acadèmic.

En aquella època, de fet des d'acabada la guerra de successió, encara que formalment una mica més tard, fins el Decret del General Espartero de 10 d'agost de 1848, tot i que ja abans (al menys des de 1835) funcionava la Universitat de Barcelona, Cervera era pràcticament l'únic centre universitari del Principat. Sobre la Universitat de Cervera s'han escrit moltes coses i no totes elles ben fonamentades sinó que moltes vegades han estat fruit de prejudicis i propòsits no fàcilment confessables. No és aquest moment per entrar-hi però sí que cal constatar que quan hi estudia Martí, la Universitat com a tal, es troba en un període de franca decadència que per a uns s'inicia a meitat de segle amb la jubilació (1750) i la mort (1777) de Finestres i amb l'expulsió dels jesuïtes (1767) i la posterior dissolució de l'orde religiosa (pel Breve *Dominus ac Redemptor* de Climent XIV de 21 juliol 1773), que tanta influència tingueren a la universitat certerina. Per a uns altres, el període decadent comença amb els incidents polítics de les darreries del regnat de Carles IV i la guerra del francès (Joaquim Prats i Cuevas considera que el període entre 1767 i 1808 fou de normalització acadèmica i institucional)

Això no obstant, en el camp de les lleis encara perdurava la influència del més gran dels seus professors, Josep Finestres i de Monsalvo (Barcelona 5 abril 1688 - Montfalcó 11 novembre 1777) i de la seva escola finestresiana. També la de la figura de Ramon Llätzer de Dou (1742-1832). D'altra banda com ha dit algú (Josep A. Clua) a Cervera es covà la Renaixença. I a Martí se l'ha qualificat (Jaume Roura Roca) de pedagog de la Renaixença.

No sé fins a quin punt arribà a Martí la influència jurídica de Finestres; segur que sí la de l'escola finestresiana i la de Dou. També de Cervera rep Martí la seva profunda formació en les humanitats clàssiques, distintiva d'aquell centre universitari. Una anècdota ens ajudarà a il·lustrar-ho. L'any 1838 Martí publica el "*Tratado elemental de derecho romano y español*". Alguns autors han

ironitzat sobre aquest adjectiu sense tenir present que la traducció llatina de la paraula “elemental” és *elementarius*, i d'aquí “*elementar*” que encara avui és expressió recollida al Diccionari de l'Acadèmia tot i que expressant que es troba en desús (ara, no el 1838)

A Cervera fou també professor Josep Antoni Mujal i de Gibert, el protagonista d'una cèlebre controvèrsia sobre l'àmbit del dret català. També el degué influir un altre personatge menys conegut com és el magistrat i President del Senat espanyol (1821-1822) Joaquim Rey i Esteve (1775-1850), lleidatà nascut a Peracalç, avui Baix Pallars (Pallars Sobirà) amb el qual coincidí al Col·legi d'Advocats de Barcelona i a l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de la que Rey i Esteve fou el primer President (1840-41). No sembla que coincidís amb un altre jurista important que es formà a Cervera, Pere Nolasc Vives i Cebrià, també President de l'Acadèmia (1859-61) amb el qual, però formà part del claustre (Martí com a professor de Dret espanyol) de les Càtedres de dret que funcionaren a Barcelona i dels Estudis generals que es reprengueren el curs 1836-37 i en el que professaren a més de Vives en Pràctica Forense, en Dret Romà, Roig i Rey (1793-1861) lleidatà de Castellvíny, avui incorporat a Sort (Pallars Sobirà), nebot de Rey i Esteve i que també fou President de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació.

El període de la Universitat de Cervera ha estat molt criticat per nombrosos estudiosos de la història de dret. De Finestres, la qualitat jurídica del qual no pot ser discutida, un jurista normalment tan ponderat com Lluís Figa Faura que em va precedir en la Presidència de l'Acadèmia, va dir que era “*personaje intelectualmente extraordinario, personalmente angelical y jurídicamente nefasto*”. I li imputava que efectués un estudi del dret romà *more gallico*, es a dir de forma estrictament racional i geomètrica i no *more itallico*, es a dir integrant-lo amb el dret viscut, com ho havia fet la millor tradició jurídica catalana. Personalment en tinc una visió diferent que vaig esposar en una comunicació a l'Acadèmia de 27 gener 2009 amb el títol “*Josep Finestres i de Monsalvo i el dret de Catalunya*” que es pot trobar a la web de la nostra Acadèmia. I per tant, puc i vull creure que Ramon Martí i d'Eixalà va rebre a Cervera la sòlida formació jurídica que posteriorment i amb la deguda alimentació personal el va dur als alts nivells de consideració personal i de respecte científic que va assolir a la seva maduresa.

3. Martí d'Eixalà i l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació i el Col·legi d'Advocats de Barcelona

Martí fou membre del Col·legi d'advocats de Barcelona probablement des de la seva constitució en la forma actual, el dia 17 de gener de 1833 quan ja en feia tres de la seva llicenciatura. Tot i que, en aquesta època, es dedica preferentment a la Universitat i a la redacció del Tractat abans esmentat.

Consta com a membre l'any 1834. Com a casualitat consignaré que un avantpassat meu en línia directa per part materna, Ramon Balcells, que va

estudiar a Cervera, s'hi incorporà el mateix any. Martí hii pertanyé fins l'any 1853 però segurament deixà d'exercir de fet abans. Tingué despatx obert amb els seus germans Gaietà i especialment Josep, amb qui coincidí a Cervera, fou Secretari de la Diputació de Barcelona, Degà del Col·legi d'Advocats i Alcalde de Tarragona (octubre 1854-novembre 1855) i segurament és qui més l'inclinà a la pràctica. No sembla que l'exercici professional l'interessés especialment però els anys col·legials foren molt fructífers.

Participà en la fundació (l'any 1840) de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Barcelona. Consta que juntament amb Ramon Roig i Rey i Ignasi Ventalló elaborà el projecte que es sotmeté a la Junta general del Col·legi del dia 1 de maig de 1840. Martí presidí la secció de Legislación civil, tenint com a Vice-president, Josep A. Elias i con a Secretari a Joan Illas i Vidal. Fou també designat Vicepresident de la primera Junta de l'Acadèmia, presidida per Roig i Rey i en la qual figurava com a Tresorer, Esteve de Ferrater, com a Secretari primer, Francesc Permanyer i Tuyet i com a Secretari segon, Ramon Torrents i Ricard. Val a dir que (com recorda Jardí) Martí ja va sonar com a candidat a Diputat de la Junta del col·legi a les eleccions de 1839, que va arribar a ser Diputat primer, a les eleccions de 1841, 1843 i 1845 i 1847 però que mai no ocupà el Deganat col·legial. I és que, com va dir Duran i Bas i recull Jardí en la persona de Martí *“el abogado desaparece ante el jurisconsulto; pero a la vez el jurisconsulto resplandece con toda su superioridad en la cátedra y en sus libros; y el profesor i el escritor se revelan en el jurisconsulto, el filósofo”*

Martí assisteix a la tercera sessió de l'Acadèmia de 3 novembre 1840. En ella se'l va designar per tal que formés part de la Comissió que havia de procurar que els advocats s'hi inscrivissin. I va contestar les preguntes i esmenes dels assistents al projecte de Reglament, en especial les referents a les diverses seccions en què s'organitzava l'Acadèmia: legislació civil, legislació criminal, legislació pública, organització dels judicis civils o criminals, dret canònic i estadística jurídica. Martí es va incorporar a la secció de legislació civil. A la Junta de Govern ocupà diferents càrrecs (vicepresident, bibliotecari i arxiver) i en fou President en un període indeterminat entre 1848 i 1857

El llibre d'actes de l'Acadèmia no en conté cap de detallada entre la de 11 d'octubre de 1842, presidida per Josep Bertran i Ros fins a la de 2 de desembre de 1858, presidida per Ramon Roig i Rey, quan ja Martí havia mort.

Només el 17 de gener de 1849 consta una mena de diligència en la qual es fa constar que s'ha produït una designació d'una nova Junta de Govern en la qual Martí era el President, Vicepresident, Ramon Roig i Rey, Tresorer Felix Maria Falguera i Bibliotecari-Arxiver, Felip Vergés.

4. Martí d'Eixalà i l'escola jurídica catalana

Una de les qüestions que s'han suscitat entorn de la figura de Ramon Martí d'Eixalà és la seva pertinença, o no, a l'escola jurídica catalana. Per a Duran i Bas, a qui podem considerar el pare d'aquesta escola, la resposta

és totalment positiva. Considera Martí el “tractadista” de l’escola (com Samponts és el filòsof, Vives el comentarista, Permanyer l’orador i Reynals i Rabassa el controvertista). Duran és considera deixeble de Martí i per tant vol integrar el seu mestre en el corrent doctrinal que ell mateix ajuda a formular i crear.

El professor Vilajosana, si l’he interpretat correctament, manté aquest mateix encertat criteri amb les matisacions que són pròpies de tot estudi aprofundit. Alguns altres estudiosos de la persona i obra de Martí (Judit Valls) exposen el criteri contrari sobre la base de que Martí no tractà ni tan sols va esmentar el dret català a les seves obres. I conclou aquesta darrera autora el seu capítol titulat “*Ramon Martí d’Eixalà i l’escola jurídica catalana*” d’una manera radical dient “No ens queda més remei que desmantellar aquesta teòrica escola jurídica catalana o destronar el seu pare”.

En general tots els que s’aproximen al tema parteixen del criteris que el mateix Manuel Duran i Bas descriu com a trets diferenciadors d’aquesta escola, precisament al discurs inaugural del Curs 1883 a l’Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya, titulat “*L’escola jurídica catalana*”. Són aquests vuit: 1 Espiritualitat (no idealisme); 2 Pràctica (no empírica); 3 Ètica i històrica (no immobilista); 4 Dret privat (no dret públic); 5 Analítica (més que sintètica); 6 Harmònica amb la filosofia del sentit comú; 7 Modesta en plantejaments i 8 Proposa aplicacions amb sujecció a les condicions del país.

El mateix Duran resumí aquests caràcters de l’escola jurídica catalana, en tres: a) Fa descansar el dret en l’ètica; b) Vincula el desenvolupament del dret a les condicions històriques del pobles i c) Sosté que el dret s’ha d’aplicar de conformitat amb les realitats de la vida. I Prat de la Riba efectuava la seva síntesi (RJC 1912) dient: “...tres elementos: el ético, aportado por las convicciones hondamente cristianas de estos jurisconsultos; la filosofía escocesa, con su método de observación y su procedimiento analítico; y la escuela histórica de los romanistas alemanes”.

Personalment participo de la primera línia d’opinió, també amb alguna matisació. No és aquest ni lloc ni moment per a deturar-m’hi. Fonamentalment, però, crec que l’escola jurídica catalana defineix la línia de pensament dels juristes catalans que malden per la conservació del seu dret propi. Es gesta en forma embrionària a partir del Decret de Nova Planta, es prefigura a la Universitat de Cervera (com també allí es posen les bases de la Renaixença), es manifesta en el dictamen que abans de la constitució del Col·legi formulen en defensa del dret català els advocats Tamarò, Ros, de Balle i Besona, troba el seu àmbit natural al Col·legi d’Advocats i a l’Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Barcelona i cristal·litza en la figura de Duran i Bas que li dona base científica, important-la de l’escola històrica del dret de Savigny. Aquesta escola esclata en els moviments d’oposició a un Codi civil espanyol de caràcter uniformista i reapareix amb el procés de la Compilació, arribant fins avui quan

es segueix lluitant per un Codi civil de Catalunya. En aquest sentit i en funció de la resposta a la pregunta sobre què és una escola jurídica, diria que no és pròpiament una escola (tot i que Duran i Bas així ho proclamà i ho argumentà sobre la referència a l'escola històrica alemanya) sinó més aviat una línia de pensament, un corrent d'opinió de defensa del dret propi de Catalunya

Martí, com hem repetit parteix de la seva formació cerverina, en la qual el dret romà (o més exactament el *ius commune*) és considerat la part més important del dret que s'aplica a Catalunya. D'aquí que el seu *Tratado elemental del derecho civil romano y español* (1838) pugui ser considerat un tractat destinat al públic general d'Espanya però que té també, a través del dret romà, una forta incidència en la cultura jurídica catalana de l'època.

D'altra banda, la seva important formació romanista la va enfortir amb una renovadora visió racionalista de la legislació, segurament per la influència que en ell tingueren els grans juristes francesos Domat i Pothier.

No podia desconèixer ni deixar de defensar el dret català i estar en sintonia amb els seus companys del Col·legi d'Advocats i de l'Acadèmia. D'altra banda la seva dedicació al dret mercantil explica el seu tarannà ja que després del Codi de Pedro Sainz de Andino (recordem que va ser promotor fiscal a Tortosa i Terrassa de 1829) els juristes catalans pràcticament acceptaren la generalització d'aquest dret i concentraren els seus esforços en la consecució de tribunals especials i arbitral de comerç, tasca en la qual Martí també d'alguna manera va participar.

5. Conclusió

Acabo. La terra que no honora els seus fill més distingits pot perdre fàcilment les seves arrels. I sense rels, ho sabem bé aquells que ens sentim vinculats a la terra, es perd la capacitat de fructificar. Es perd vida

Bernat de Chartres ja al segle XII va dir, en frase que alguns atribueixen a Isaac Newton que la va reproduir, que els homes son com nans a espatlles de gegants (els nostres avantpassats) i així podem veure més i més lluny que ells no pels nostres mèrits sinó perquè som aixecats per la seva gran altura.

Martí d'Eixalà és un d'aquests gegants del món jurídic. Fins ara no molt conegut, com passa amb multitud de juristes de casa nostra i d'arreu. El llibre que avui es presenta, en explicar la seva vida, obra i pensament, ens ajuda a pujar sobre les seves espatlles per a mirar amb més amplitud i més llunyania vers el futur del dret de casa nostra, del dret català que juntament amb la llengua constitueixen manifestacions essencials dels drets històrics de Catalunya i signes d'identitat de la seva realitat com a nació.

Moltes gràcies per la seva atenció.